

HOTĂRÂREA CURȚII
15 ianuarie 1998*

Kalliope Schöning-Kougebetopoulou
împotriva
Freie und Hansestadt Hamburg

Cauza C-15/96

(cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare,
formulată de Arbeitsgericht Hamburg)

„Libera circulație a persoanelor – Contract colectiv de muncă pentru
lucrătorii din sectorul public – Promovare pe bază de vechime –
Experiență profesională dobândită în alt stat membru”

În cauza C-15/96,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CE de către Arbeitsgericht Hamburg (Germania), de pronunțare, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

Kalliope Schöning-Kougebetopoulou

și

Freie und Hansestadt Hamburg,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolului 48 din Tratatul CE, precum și a articolului 7 alineatele (1) și (4) din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO L 257, p. 2),

CURTEA,

compusă din domnii C. Gulmann, președintele celei de-a treia și a cincea camere, care îndeplinește funcția de președinte, H. Ragnemalm, M. Wathelet și R. Schintgen, președinți de cameră, G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, P. J. G. Kapteyn, J. L. Murray, D. A. O. Edward (raportor), J.-P. Puissochet, G. Hirsch, P. Jann și L. Sevón, judecători,

avocat general: domnul F. G. Jacobs,
grefier: doamna L. Hewlett, administrator,

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

– pentru doamna Schöning-Kougebetopoulou, de către Klaus Bertelsmann, Rechtsanwalt, Hamburg,

*Limba de procedură: germana.

– pentru guvernul german, de domnul Ernst Röder, Ministerialrat în Ministerul Federal al Economiei și de doamna Sabine Maass, Regierungsrätin zur Anstellung în același minister, în calitate de agenți,

– pentru guvernul francez, de către domnul Claude Chavance, Attaché Principal d'Administration Centrale la Direcția juridică din Ministerul Afacerilor Externe și de doamna Catherine de Salins, director adjunct în aceeași direcție, în calitate de agenți,

– pentru Comisia Comunităților Europene, de către domniile Peter Hillenkamp, consilier juridic și Pieter van Nuffel, membru al Serviciului Juridic, în calitate de agenți,

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale doamnei Schöning-Kougebetopoulou, reprezentată de Klaus Bertelsmann, ale guvernului german, reprezentat de domnul Ernst Röder, ale guvernului spaniol, reprezentat de domnul Santiago Ortiz Vaamonde, Abogado del Estado, în calitate de agent, ale guvernului francez, reprezentat de domnul Claude Chavance și ale Comisiei, reprezentată de domnul Bernhard Jansen, consilier juridic, în calitate de agent, în ședința din 13 mai 1997,

după ascultarea concluziilor avocatului general, prezentate în ședința din 17 iulie 1997,

pronunță prezenta

Hotărâre

1. Prin ordonanța din 1 decembrie 1995, primită la Curte la 19 ianuarie 1996, Arbeitsgericht Hamburg a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CE, două întrebări preliminare privind interpretarea articolului 48 din același tratat, precum și a articolului 7 alineatele (1) și (4) din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO L 257, p. 2).
2. Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unui litigiu între doamna Schöning-Kougebetopoulou, de naționalitate greacă și Freie und Hansestadt Hamburg (orașul liber și hanseatic Hamburg) privind clasarea acesteia într-o categorie de salarizare superioară, pe baza Bundes-Angestelltentarifvertrag (Convenția colectivă federală privind angajații din sectorul public, denumită în continuare „BAT”).
3. Anexa 1a BAT stabilește grila de salarizare. Astfel, „Medicii specializați, care exercită o activitate corespunzătoare, după opt ani de practică în calitate de medic în grila de salarizare Ib”, trebuie să fie clasați în categoria de salarizare Ia, grupa 4.
4. De la 1 august 1993, doamna Schöning-Kougebetopoulou este angajată cu contract, în calitate de medic specialist, în serviciul public al Freie und Hansestadt Hamburg din Germania. Contractul său de muncă, întocmit pe baza BAT, o clasează pe aceasta în categoria de salarizare Ib, grupa 7, în calitate de „Medic specialist care exercită o activitate corespunzătoare”.

5. În cursul perioadei cuprinse între 1 octombrie 1986 și 31 august 1992, doamna Schöning-Kougebetopoulou a lucrat în serviciul public elen, în calitate de medic specialist, având statutul aplicabil funcționarilor din acest stat.
6. Având în vedere că această perioadă nu a fost luată în considerare la calcularea vechimii sale, aceasta a introdus, la 22 iunie 1995, în fața Arbeitsgericht Hamburg, o cerere cu scopul de a fi clasată într-o categorie de salarizare superioară, conform BAT. În sprijinul acestei cereri, aceasta susține că este victima unei discriminări indirecte, care contravine articolului 48 din tratat și articolului 7 alineatele (1) și (4) din Regulamentul nr. 1612/68.
7. Articolul 7 alineatele (1) și (4) din Regulamentul nr. 1612/68 prevede:

„1. Lucrătorul resortisant al unui stat membru nu poate fi tratat diferit de lucrătorii naționali, pe teritoriul celorlalte state membre, din motive de naționalitate, în ceea ce privește condițiile de încadrare în muncă și condițiile de muncă, în special, în ceea ce privește remunerarea și, în cazul în care acesta devine șomer, concedierea și reintegrarea profesională sau reangajarea.

...

4. Orice clauză a unui contract colectiv de muncă sau individual sau a altei reglementări colective privind accesul la ocuparea forței de muncă, munca, remunerarea și alte condiții de muncă sau concedierea este nulă de drept, în măsura în care aceasta prevede sau permite condiții discriminatorii în privința lucrătorilor care sunt resortisanți ai celorlalte state membre.”

8. Arbeitsgericht Hamburg a hotărât să suspende judecata și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Este vorba despre o încălcare a articolului 48 din Tratatul CE și a articolului 7 alineatele (1) și (4) din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității, în cazul în care o convenție colectivă, aplicabilă serviciului public, prevede o promovare pe bază de vechime, după opt ani de muncă, doar într-o anumită categorie de salarizare din convenția colectivă BAT, în vigoare pentru toți angajații serviciului public din Republica Federală Germania, fără să țină seama, în consecință, de o activitate comparabilă (vergleichbare Tätigkeit), desfășurată în serviciul public al altui stat membru?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea 1:

Dispozițiile coroborate ale articolului 48 și ale Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității impun, în cazul în care medicii au exercitat activități medicale în serviciul public al altui stat membru, ca perioada respectivă să fie, de asemenea, luată în considerare în scopul promovării pe bază de vechime din BAT sau având în vedere autonomia normativă a părților semnatare la o convenție colectivă, instanța nu poate adopta o decizie de acest tip, ci trebuie, mai degrabă, să o încredințeze părților contractante la o convenție colectivă?”

Cu privire la prima întrebare

9. Conform unei jurisprudențe constante a Curții, în cadrul aplicării articolului 177 din tratat, aceasta nu are competența de a se pronunța cu privire la compatibilitatea unei dispoziții naționale cu dreptul comunitar. Cu toate acestea, Curtea poate identifica în textul întrebărilor formulate de instanța națională, având în vedere datele prezentate de aceasta, elementele care privesc

interpretarea dreptului comunitar, pentru a-i permite acestei instanțe să rezolve problema juridică cu privire la care a fost sesizată (a se vedea, în special, Hotărârea din 3 martie 1994, Eurico Italia și alții, cauzele conexe C-332/92, C-333/92 și C-335/92, Rec. p. I-711, punctul 19).

10. În această privință, este necesar să se constate, în primul rând, că, în acțiunea principală, persoana în cauză solicită numai luarea în considerare a perioadelor în cursul cărora aceasta a exercitat activități de medic specialist în serviciul public al altui stat membru.
11. În al doilea rând, din textul primei întrebări reiese că activitățile de medic specialist, exercitate în speță de persoana în cauză, atât în serviciul public al statului membru de origine, cât și în cel al statului membru gazdă, trebuie să fie considerate ca fiind comparabile. În această privință, este necesar să se amintească faptul că este vorba de o profesie reglementată la nivel comunitar.
12. În al treilea rând, articolul 48 din tratat enunță principiul fundamental al liberei circulații a lucrătorilor. Articolul 7 alineatul (4) din Regulamentul nr. 1612/68, care nu face altceva decât să explice și să pună în aplicare anumite drepturi care decurg deja din articolul 48 din tratat (Hotărârea din 23 februarie 1994, Scholz, cauza C-419/92, Rec. p. I-505, punctul 6), asigură tratamentul egal al resortisanților altor state membre, în ceea ce privește orice clauză a unei convenții colective sau individuale sau orice altă reglementare colectivă care privește, în special, remunerarea.
13. În al patrulea rând, derogarea de la articolul 48 alineatul (4) din tratat, conform căreia dispozițiile referitoare la libera circulație a lucrătorilor nu se aplică „locurilor de muncă din administrația publică”, privește doar accesul resortisanților altor state membre la anumite funcții din administrația publică (Hotărârea din 13 noiembrie 1997, Grahame et Hollanders, cauza C-248/96, Rec. I-6407, punctul 32). Aceasta nu privește activitățile de medic specialist, care nu presupun nicio participare, directă sau indirectă, la exercitarea prerogativelor de putere publică și la funcțiile care au ca obiect protejarea intereselor generale ale statului sau colectivităților publice (a se vedea, în această privință, Hotărârea din 17 decembrie 1980, Comisia/Belgia, cauza 149/79, Rec. p. 3881, punctul 10).
14. În aceste condiții, prima întrebare adresată de Arbeitsgericht Hamburg trebuie să fie înțeleasă ca vizând să se stabilească dacă articolul 48 din tratat și articolul 7 alineatele (1) și (4) din Regulamentul nr. 1612/68 se opun unei clauze dintr-un contract colectiv de muncă, aplicabil serviciului public dintr-un stat membru, precum cea în cauză, care prevede, în privința angajaților acestui serviciu public, promovarea pe bază de vechime, după opt ani de activitate, într-o categorie de salarizare stabilită de acest contract, fără a se ține seama de perioadele de angajare, dintr-un domeniu de activitate comparabil, efectuate anterior în cadrul serviciului public al altui stat membru.
15. Guvernul german susține că clauza din BAT, care face obiectul litigiului, nu are ca scop și nici ca efect defavorizarea exclusivă sau majoritară a resortisanților altor state membre, în raport cu resortisanții germani. Clauza în litigiu nu ține seama nici de perioadele de angajare care au fost efectuate în străinătate, nici de perioadele efectuate în Germania în afara domeniului de aplicare al BAT, nici de perioadele efectuate într-o altă categorie de salarizare decât Ib.
16. Conform guvernului spaniol, clauza în litigiu nu poate fi considerată discriminatorie. Anii de vechime dobândiți în cadrul administrațiilor publice germană și greacă se bazează pe norme

diferite și nu sunt comparabile. Clauzele care tratează astfel de situații în mod diferit nu pot fi considerate contrare principiului egalității de tratament.

17. În orice caz, guvernele german, spaniol și francez consideră că clauza în litigiu se bazează pe factori justificați în mod obiectiv și care nu au legătură cu niciun tip de discriminare. În această privință, acestea susțin două argumente.
18. Pe de o parte, guvernele spaniol și francez susțin că condițiile de promovare pe bază de vechime, prevăzute de BAT, pot fi justificate de caracteristicile specifice activității din serviciul public. În absența unei armonizări sau chiar a unei coordonări a normelor naționale de organizare și funcționare, aplicabile serviciului public, recunoașterea serviciului îndeplinit în cadrul unei administrații publice a unui stat membru poate perturba aplicarea diverselor regimuri aplicabile posturilor publice din celelalte state membre, în special, în ceea ce privește modalitățile de luare în considerare a vechimii în materie de promovare internă și de avansare în carieră.
19. Pe de altă parte, deși întrebările preliminare se bazează pe premisa conform căreia BAT este un acord din sectorul public, care are ca scop stimularea loialității personalului calificat al întregului sector, guvernul german susține că promovarea pe bază de vechime, prevăzută de acest contract, are ca scop, asemenea acordurilor colective din sectorul privat, recompensarea loialității unui angajat în ceea ce privește ansamblul unui anumit grup de angajatori și motivarea acestuia prin perspectiva îmbunătățirii situației sale financiare. Dreptul comunitar nu se opune ca loialitatea unui lucrător față de un angajator privat să fie recompensată astfel.
20. Guvernele spaniol și francez subliniază, de asemenea, dificultățile din cadrul procesului de comparare a normelor aplicabile în materie de promovare pe bază de vechime din sectorul public și din sectorul privat.
21. Este necesar să se analizeze succesiv dacă o clauză dintr-o convenție colectivă, aplicabilă în serviciul public al unui stat membru, precum cea în cauză, poate să încalce principiul nediscriminării, consacrat la articolul 48 din tratat și la articolul 7 alineatele (1) și (4) din Regulamentul nr. 1612/68 și, după caz, dacă aceste reglementări sunt justificate de considerente obiective, independente de naționalitatea lucrătorilor în cauză și dacă acestea sunt proporționale cu obiectivul avut în vedere, în mod legitim, de dreptul național (a se vedea, în special, Hotărârea din 23 mai 1996, O'Flynn, cauza C-237/94, Rec. p. I-2617).

Cu privire la principiului nediscriminării

22. Este evident că BAT exclude orice posibilitate de luare în considerare a perioadelor de activitate efectuate în serviciul public al altui stat membru.
23. Astfel cum reiese din punctele 12-14 din concluziile avocatului general, condițiile de promovare pe bază de vechime, prevăzute de BAT, acționează astfel, în mod evident, în detrimentul lucrătorilor migranți care au îndeplinit o parte din cariera lor în cadrul serviciului public al altui stat membru. Acestea sunt, prin urmare, susceptibile să încalce principiul nediscriminării, consacrat la articolul 48 din tratat și la articolul 7 alineatele (1) și (4) din Regulamentul nr. 1612/68.
24. Această constatare nu este pusă la îndoială în circumstanțele prezentei cauze nici de faptul că anumiți angajați ai serviciului public german se pot confrunta cu aceeași situație ca și lucrătorii

migranți, nici de faptul că funcția publică este supusă unor norme diferite de organizare și funcționare în statele membre.

Cu privire la justificare

25. În ceea ce privește argumentul întemeiat pe caracteristicile speciale ale activității din cadrul serviciului public, este de ajuns să se facă trimitere la punctul 13 din prezenta hotărâre, din care reiese că acțiunea principală privește numai activitățile de medic specialist, care nu intră sub incidența domeniului de aplicare al articolului 48 alineatul (4) din tratat.
26. În privința justificării întemeiate pe faptul că BAT vizează recompensarea loialității unui angajat față de angajatorul său și motivarea acestuia prin perspectiva îmbunătățirii situației sale financiare, guvernul german a explicat, în ședință, că BAT privește nu numai majoritatea instituțiilor publice germane, ci și întreprinderile care îndeplinesc misiuni de interes public.
27. Cu toate acestea, este necesar să se observe că, dacă acesta este cazul în speță, luarea în considerare a perioadelor de activitate în cadrul uneia dintre aceste instituții sau întreprinderi, la stabilirea vechimii în vederea promovării, nu poate să fie justificată de dorința de a recompensa loialitatea angajaților, având în vedere numărul mare de angajatori. Dimpotrivă, acest sistem permite angajaților, care intră sub incidența BAT, o mobilitate considerabilă în cadrul unui grup de angajatori distincți din punct de vedere juridic.
28. Prin urmare, este necesar să se răspundă la prima întrebare adresată că articolul 48 din tratat și articolul 7 alineatele (1) și (4) din Regulamentul nr. 1612/68 se opun unei clauze dintr-o convenție colectivă, aplicabilă serviciului public dintr-un stat membru, care prevede, în privința angajaților acestui serviciu public, promovarea pe bază de vechime, după opt ani de activitate, într-o categorie de salarizare stabilită de această convenție, fără a se ține seama de perioadele de angajare, dintr-un domeniu de activitate comparabil, efectuate anterior în cadrul serviciului public al altui stat membru.

Cu privire la a doua întrebare

29. A doua întrebare privește consecințele care decurg din constatarea, de către instanța de trimitere, a incompatibilității unei clauze dintr-o convenție colectivă, precum cea în cauză în acțiunea principală, cu articolul 48 din tratat și cu articolul 7 alineatele (1) și (4) din Regulamentul nr. 1612/68, având în vedere, în special, autonomia părților la o astfel de convenție.
30. În temeiul articolului 7 alineatul (4) din Regulamentul nr. 1612/68, o clauză dintr-o convenție colectivă, aplicabilă serviciului public dintr-un stat membru, care prevede promovarea pe bază de vechime, după opt ani de activitate, într-o categorie de salarizare stabilită de această convenție, fără a ține seama de perioadele de angajare, dintr-un domeniu de activitate comparabil, efectuate anterior în cadrul serviciului public al altui stat membru, este nulă de drept, în măsura în care aceasta prevede sau autorizează condiții discriminatorii în privința lucrătorilor resortisanți ai altor state membre.
31. În aceste condiții, având în vedere răspunsul oferit la prima întrebare, este necesar să se stabilească consecințele care decurg din articolul 7 alineatul (4) din Regulamentul nr. 1612/68, în așteptarea adoptării, de către părțile la convenția colectivă, a modificărilor necesare pentru eliminarea acestei discriminări.

32. În această privință, este necesar, astfel cum susțin doamna Schöning-Kougebetopoulou și Comisia, să se aplice contextului de față jurisprudența Curții referitoare la principiul remunerării egale a lucrătorilor de sex masculin și a celor de sex feminin.
33. Conform acestei jurisprudențe, în cazul în care o dispoziție presupune o discriminare în privința femeilor, membrii grupului defavorizat trebuie să fie tratați în același mod și să li se aplice același regim ca și celorlalți lucrători, regim care, în absența transpunerii corecte a articolului 119 din tratat în dreptul național, rămâne singurul sistem de referință valabil (a se vedea, în această privință, Hotărârea din 1 iulie 1993, Van Cant, cauza C-154/92, Rec. p. I-3811, punctul 20; Hotărârea din 7 februarie 1991, Nimz, cauza C-184/89, Rec. p. I-297, punctul 18; Hotărârea din 27 iunie 1990, Kowalska, cauza C-33/89, Rec. p. I-2591, punctul 20 și Hotărârea din 24 martie 1987, McDermott și Cotter, cauza 286/85, Rec. p. 1453, punctul 19).
34. Este necesar să se amintească faptul că, din punctul 11 al prezentei hotărâri, reiese că activitățile de medic specialist, exercitate în speță de persoana în cauză, atât în serviciul public al statului membru de origine, cât și în cel al statului membru gazdă, trebuie să fie considerate ca fiind comparabile.
35. În aceste condiții, este suficient să se răspundă la a doua întrebare că o clauză dintr-o convenție colectivă, care presupune o discriminare contrară articolului 48 din tratat și articolului 7 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1612/68, este, în temeiul articolului 7 alineatul (4) din același regulament, nulă de drept. Prin urmare, instanța națională este obligată, fără să solicite sau să aștepte eliminarea prealabilă a acestei clauze, printr-o negociere colectivă sau prin orice altă procedură, să aplice membrilor grupului defavorizat de respectiva discriminare același regim ca și cel de care beneficiază ceilalți lucrători.

Cu privire la cheltuielile de judecată

36. Cheltuielile efectuate de către guvernele german, spaniol și francez, precum și de către Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile în acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de către Arbeitsgericht Hamburg, prin ordonanța din 1 decembrie 1995, declară:

- 1) Articolul 48 din Tratatul CE și articolul 7 alineatele (1) și (4) din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității se opun unei clauze dintr-un contract colectiv de muncă, aplicabilă serviciului public dintr-un stat membru, care prevede, în privința angajaților acestui serviciu public, promovarea pe bază de vechime, după opt ani de activitate, într-o categorie de salarizare stabilită de această convenție, fără a se ține seama de perioadele de angajare, dintr-un domeniu de activitate comparabil, efectuate anterior în cadrul serviciului public al altui stat membru.**

- 2) O clauză dintr-un contract colectiv de muncă, care presupune o discriminare contrară articolului 48 din tratat și articolului 7 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1612/68 este, în temeiul articolului 7 alineatul (4) din același regulament, nulă de drept. Prin urmare, instanța națională este obligată, fără să solicite sau să aștepte eliminarea prealabilă a acestei clauze printr-o negociere colectivă sau prin orice altă procedură, să aplice membrilor grupului defavorizat de respectiva discriminare același regim ca și cel de care beneficiază ceilalți lucrători.

Gulmann	Ragnemalm	Wathelet	Schintgen
Mancini	Moitinho de Almeida	Kapteyn	
Murray	Edward	Puissochet	
Hirsch	Jann	Sevón	

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, 15 ianuarie 1998.

Grefier
R. Grass

Președinte
G. C. Rodríguez Iglesias